

képzőkori ülésen Révfy Zoltánnak felelt. Nem jelentéktelen mozzanat, hogy Kosztolányi — édes anyanyelvünk későbbi hivatott védelmezője, a nyelvhelyesség nagy tekintélyű apostola — akkor tört ki, amikor a vezető tanár — visszafordítva Kosztolányinak mint főbírójának vádját Friedmann (később Fenyves) Ferenc dolgozatát illetően — azzal utasította el kegyetlen, kemény, kritikáját, hogy ő is használ germanizmust. »Pedig Révfynek akár igaza is lehetett, hiszen a kamasz Kosztolányi naplója valóban tartalmaz elég germanizmust, s bizonyos, hogy Szabadkán a századfordulón sem beszéltek úgy magyarul, mint Móricz szülőhelyén, Tiszacsécsén, de ha Kosztolányi föl is róttá Friedmann-

nak a germanizmusokat, lényeges kifogása nem ez volt. Ezért vesztette el önuralmát, amikor szándékainak eltorzulását vélte érezni.« (23—24.)

A költői magatartásnak, karakternek utóbb is jellegzetes vonásaira mindig utal Dér Zoltán. S ha hozzátesszük, hogy a *Mostoha* kapcsán közölt szép számú Kosztolányi-írást még új könyvecskéjében is értékes zsengekkel tudta megszaportítani, még csak nő a tanulmány értéke szemünkben. Goethe *Mignonjának*, Gellert *A vallató híd* című balladás versének fordítása, a *Sírvirágok* című versfüzér, az *Alom* eddig töredékben ismert vers teljes szövege, mind hasznosan gazdagítja a Kosztolányi-életművet.

Péter László

HÁROM DÍJNYERTES PÁLYAMŰ

1. BEVEZETŐ ÉS KITÉRŐ

Az utóbbi egy-két évben egymást érték a különféle irodalmi (regény-, novella-, hangjáték-, színmű-, humor-, film- stb) pályázatok, s mint kiderült: valamennyi sikeresen zárult; néhány olyan művel gazdagított kultúránk és közéletünk, amely a pályázatok meghirdetése nélkül talán sohasem lát napvilágot.

Nyilvánvaló tehát, hogy az alkotómunkára serkentő pályázatokat a jövőben is szorgalmazni kell, még akkor is, ha a rossz nyelvek szerint íróink és tollforgatóink most már úgy dolgoznak, mint a jámbor papucsosok, akik mindig olyan »lábbelit« készítenek, amilyent épp megrendelnek tőlük.

Ez a logika persze sántít, s erre — mielőtt még bárki is zokon venné — rá kell mutatni, mivel a pályázatokon való részvétel nem a

mesteremberi magatartást, hanem — az esetleges kivételektől eltekintve — inkább íróink sokoldalú érdeklődését igazolja; másrészt meg azt, hogy a szellemi alkotómunkából élő emberek helyzete nem elég rendezett, s így az ezer-, kétezer- vagy háromezer dináros díjoknak is ösztönző hatásuk lehet — hogy a nagyobb anyagi haszon reményét megcsillantó díjakról s a velük járó erkölcsi-társadalmi elismerésről ne is beszéljünk.

Minderre az év elején véget ért mesejáték- és hangjátékpályázat ürügyén utalunk, amelyre, mint ismeretes, 47 pályamű érkezett be, s amelyen a *Vizek királya* című mesejátékával Dévavári Zoltán első, *Most más napokat számolunk* című hangjátékával Németh István második, *Kopeczky László* pedig a *Tündöklő káposztalepke* című mesejátékával harmadik díjat nyert.

Mielőtt azonban áttérnénk a szóban forgó három mű értékelésére, a fentiek kiegészítéseképp szükségesnek tartjuk még azt is elmondani, hogy ha más esetekben nem is, ezúttal valóban van mit kifogásolni, bírálni. Mégpedig — bármennyire furcsán hangzik is — éppen a pályázat meghirdetőjét, az Újvidéki Gyermekrádió szerkesztőségét.

Hogy miért?

Azért, mert egyrészt takarékosági, másrészt viszont a repertoárdarabok biztosítása céljából a mesejáték- és a gyermekhangjáték-pályázatot is egy füst alatt hirdette meg, s ennek értelmében egy füst alatt díjazta, illetve selejtezte a majd ötven pályaművet a bíráló bizottság is.

Az ilyen önös érdekből vezérelt összevont pályázatokat a jövőben nem szabad meghonosítani, még akkor sem, ha tudjuk, hogy a szerkesztőség utólag néhány művet megvásárolt, illetve meg szándékozik vásárolni.

2. MESE, JÁTÉK, KÉPZELET, VALÓSÁG

Mese és játék nélkül nincs gyermekkor, vagy ha van, az nagyon sivár, szomorú. Tételes igazság ez, mint ahogy tételes az is, hogy gyermekeknek írni a legnehezebb; az igazán jó gyermekirodalom mindig az, amely a felnőtteknek is tetszik; a legtöbb író gyermekkorából meríti legmaradandóbb élményeit stb. stb.

Míndezen igaz, bár korántsem szabály, vagy legalábbis nem áthághatatlan, kivétel nélküli, mivel a gyermekirodalom örökérvényű alapszabálya és arany szabálya mégiscsak az, hogy nem lehet unalmas, érdektelen, hogy nem lehet gügyögő, leereszkedő hangnemű.

Ezt a legfontosabb követelményt Dévavári Zoltán, Németh István és Kopecky László három díjnyertes pályaműve egyformán kielégítik. Ezzel azonban a köztük levő hasonlóság felsorolása véget is ér. Mert Kopecky *Tündöklő káposztalepke* c. alkotása tiszta mesejáték — verses formában —, Németh *Most más napokat számolunk* c. alkotása valóságunk, mindennapi életünk egy kihasított darabja, Dévavári *Vizek ki-*

rálya c. alkotása pedig a mese és a valóság ötvözete. (Alighanem nem véletlen, hogy az áprilisi ohridi országos hangjátékfesztiválon is ez a három »hegyvonulat« volt az uralkodó, azzal, hogy a valóság, valóság-mese és a tiszta mese vonulatahoz negyedik dimenzióként a klasszikus mesék és népmesék újra-mondása, újraértelmezése csatlakozott.)

Pepecselgető részletezés nélkül, lássuk hát e három gyermekhangjátékot, olyan sorrendben, ahogy a bíráló bizottság is díjazta őket.

A *Vizek királya* egy durva foci-mérkőzés után a lábát gyogyítgató Fűsti és az őt ajnározó Rozika kalandos történetét mondja el. Még hozzá olyan formában, hogy a Tisza vizét meregető két gyerek előbb egy kis hallal, majd pedig a halak királyával, a hálózaggató óriás ponttyal ismerkedik össze. Az ismeretség tartós barátsággá mélyül, ami viszont a hal és a gyerekek részéről is kölcsönös hűséget, segítséget követel. Ehhez különféle alkalmakkal tartják is magukat, s a darab drámai ütközőpontját az jelenti, amikor a vizek királyát, sok más társával együtt, rabul ejtik a tiszai halászok. A gyerekek a megvertetés kockázatát is vállalva kiszabadítják a halakat, akik hálából úgy ünneplik meg szabadulásukat, hogy tolják, sodorják a két gyereket (valamint a segítő társul szegődött Öreg Áron és Bence) csónakját — miközben csobogtatják, táncoltatják körülötte a vizet, amely végül is megnyílik, hogy hatalmasat szökellve s nagy robajjal visszazuhanva Hálózaggató is elbúcsúzzék a kis jótevőktől.

Amilyen egyszerű ez a tartalomkivonat, olyan egyszerű maga a hangjáték is. Reálisan kezdődik, több helyen meseszerűen folytatódik, míg nem végül a valóság és a mese egybeolvadásával fejeződik be. Hangulatával, megoldásaival is azt sugallja, hogy a mese és a valóság között nincs éles határmezsgye, mi több, a gyerekek életében és képzeletében az egyik és a másik is egybeemosódik.

A *Vizek királyának* története — jól pergő párbeszédekkel — egy ilyen mesés valóságról, vagy — ha úgy tetszik — valóságos meséről szól.

Kár, hogy a darab egyik legdrámaibb részletét, a csónakázás közben fölborult Füstí és Rozika vizből való kimentését narrátorral mondatja el az író. Ha ennek a csábításnak is úgy ellenáll, mint a helyenként veszélyeztető szentimentalizmus kísértésének, akkor műve nemcsak az egy-kétszeri meghallgatásra, hanem jóval nagyobb érdeklődésre is számot tarthatna.

Ilyen értelemben valamiképp a mese lokalizálása (Hálózaggatót Tietnél ejtik fogságba; kiszabadítását pedig előbb a kamizsai halászok bosszújának tekintik) is kárára van a lendületesen megírt darabnak, mert a pontos földrajzi megnevezéssel megköti a »Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren is túl volt«-szerű fordulatokhoz szokott és a valóság talajától mindig elrugaszkodni kész gyerekek képzeletét.

MOST MÁS NAPOKAT SZÁMOLUNK

Miért törte be Suki a Nagybolt kirkatüvegét, miért akar a rendőrségre beidézett gyerek egy kicsit meghalni, miért van az, hogy a szülők — szeretet helyett — ajándékokkal akarnak elintézni mindent? — ezt taglalja Németh István második díjas gyermekhangjátéka, a *Most más napokat számolunk*. Ezt taglalja a mű, de mondhatnánk azt is, hogy egészen sajátos látószögéből életünk egyik leginkább jelenvaló kérdését, a külföldi munkavállalás szociális problémáit feszegeti, hiszen az érzékeny lelkületű Sukinak az anyja örökös távolléte éppoly nehezére esik, mint azt hallani, hogy ennek vagy annak a pajtásnak az apja Svédországból, Németországból hazalátogatva itthon milyen »külföldi« ajándékkal lepte meg a fiát.

Németh hangjátéka rövidsége és külső eseménytelensége ellenére is igazi élethelyzeteket teremtve (gondoljunk csak a darab állomási jelenetére vagy az egész család otthoni »lakodalmi« ebédjére) arra figyelmeztet, hogy a gyerekek, ha kínos emlékek súlyával megrakottan is: felnőnek, sőt tán korábban és fájdalommasabban, mint kellene; s ezért a felnőtteknek sohasem szabad megfeledkezniük arról, hogy a szülői szeretet hiánya, elvesztése milyen nagy űrt hagy bennük.

A *Most más napokat számolunk* a rendőrségi nyomozó és Suki, Piri és Suki, valamint az új »apuka« és az anya párbeszédeivel — tér és az idő egységét finoman megbontva — rádiófonikusán állítja elének az időszerű és megkapó történetet. Erénye a tömörség, az érzések és gondolatok hiteles megfogalmazása, s a drámai feszültség magas hőfokú adagolása. Fogyatékosága — főképp a gyermekhallgatók és gyermekolvasók szempontjából — az életnek túlzottan sötét színekkel történő ábrázolása, mindenekelőtt pedig a nem éppen legszerencsésebb befejezés. Mert az, hogy valaki már két esztendővel korábban azt számolja, mikor megy katonának — még a felnőtt éres jelképes kifejezésére is hamis. A katonaság, a bevonulás napját ugyanis többnyire inkább elodázní, nemhogy siettetni szeretnék a kamaszok, ha megannyira is a maguk lábán akarnak járni.

(Németh hangjátéka időközben rádióbemutatóját is megérte, s az itt elmondottakat úgyszólván mindenben megerősítette. Ohriddban azzal tűnt ki, hogy egyedülálló volt, amely életünk és társadalmunk gondjait a gyermekek világába is belevetítette. Ez a maga nemében újabb erény, a kiméletlen igazmondás erénye, ami egymagában is sokat mond.)

A *Tündöklő káposztalepke* témája a legigenytelenebb, s a fehér, egyszerű szárnyát szígyenlő Pilli kálváriáját, többszörös átfestését — értsd: átváltozását — mondja el. A kisszerű történet verses előadása azonban annyi ötletet, játékoságot és csipős élcelődést sűrít magába, hogy — akárcsak a hangjáték egyik jelenetében — a darab olvasása, s feltehetőleg majd hallgatása közben is varázslat történik: tündökleni kezd az, ami első pillantásra szürkenek, jelentéktelennek, egyszerűnek tetszik. Mindez azt bizonyítja, hogy Kopeczky nagy kópésággal, mindenekelőtt pedig nagy rátermettséggel: igazi költőként pengeti a lantot, olyan költőként, aki a szavakkal játszani éppúgy tud, mint gyönyörködtetni, gyermeknek, felnőttnek egyaránt magvas gondolatokat megragadni, kifejezni.

A három díjnyertes író közt — a hangjáték műfajában — egyedül Kopeczky a »veterán«, hiszen jó néhány művét eddig is sikerrel ját-

szották a színészek s a rádió Neme-
csek színjátszó csoportjának tagjai,
de mindabból, amit eddig kiadott a
kezéből, ez a legkerekebb, legsíke-
rültebb alkotás.

Különösképp a darab szatirikus
részei, jelenetei emlékeztetnek, s be-
lőlük bizony nem is egy van. Az
egyik például, és alighanem a legsí-
kerültebb, így eseteli a pemzlit ke-
zelő Imádkozó Sáska, illetve Manó
mesterművének a dicséretét:

MANÓ: Elég!
Ne dicsérj, pirulok...

PILLI: Maga?... Erre semmi ok,
Én vagyok a szép,

MANÓ: De én festettem,

PILLI: Festeni? Az is valami?
De: a hátat tartani!

A gúnyt, tágabb értelemben is,
mindenki kihallja e sorokból. Mint
ahogy az alább következő — és
részben a fenti gondolatot továbbvi-
vő — frappánsan megírt replikából
is:

VADÁSZ: (énekelt)

»Erdőn-mezőn lepkét kergetek,
Elérem, lecsapok rá, mint a fegeteg,
Enyém lesz bármi trükköt művel,
S átdöföm a gombostűvel...«
Hopplá!... Ott egy remek példány!

PILLI: (büszkén)

Nicsak, máris felfigyeltek énrám.

Hogy Pilli, a kevélységét oly ne-
hezen levetkező szegény káposzta-
lepke végül is miért éri be a saját

jellegtelen szárnyával és színével —
azt nem mondjuk el. Am azt még
mindenképpen ideírjuk, hogy a há-
rom díjnyertes pályamű közül leg-
inkább ez a mű rokon a gyermek-
lélekkel. Még abban is, hogy ját-
szik, játszik csupán a játék kedvé-
ért és örömeért. Méghozzá egyszere
sok szereplővel, sok pajtással —
s ez benne a legnagyobb gyönyör-
űség.

Hogy gyenge pontja van-e a da-
rabnak?

Az üzenete («A szürke marad-
jon szürke») — de hát az író ezt is
kigúnyolja: Ilyen az élet nagysám
Nem lehet mindenkiből Nagy Szám.

3. ÖSSZEFOGLALÁS

Rövidre fogva, majdhogynem távirat
stílusban, ezt tartottuk fontosnak el-
mondani a három díjnyertes pályamű-
ről, illetve velük kapcsolatban.

Összegezésképp pedig annyit,
hogy a pályázatra beérkezett renge-
teg pályamű között most nem tékoz-
lón dűskálni, hanem ízléssel és tü-
relemmel továbbra is válogatni kell.
Mert a pályázat meghirdetőknak és
az íróknak is csak jót tesz, ha meg-
őrzi egymás iránti bizalmukat és
megbecsülésüket. Mindenekelőtt
azonban azért van szükség további
válogatásra, mert a Gyermekrádió
vasárnap délelőtti hangjátékműso-
rában nem egy olyan fordítás is el-
hangzott már, amely a most figyel-
men kívül hagyott eredeti művekkel
nem is említhető egy napon.

Vagy csakugyan olyan gazdagok
vagyunk immár, hogy gálánsan
veszni hagyjuk azt is, ami a miénk,
ami rólunk és értünk szól?

Szűcs Imre